

Наталія Ю. Кирлик
ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ РИНКУ ЛОГІСТИЧНИХ ПОСЛУГ
В УКРАЇНІ

В статті розглянуто історичний процес становлення ринку логістичних послуг в Україні. Наразі ринок логістичних послуг – це один з найбільш розвинених ринків національного господарства, на якому сконцентрована величезна кількість виробників, продавців, надавачів та користувачів послуг посередницьких підприємств, в тому числі послуг страхових компаній та фінансово-кредитних установ. Це складний і багатогранний процес, який не обмежується сферою застосування, а також включає в себе функціональні можливості та стратегічні орієнтири. Проведено дослідження особливостей і можливостей вітчизняного ринку логістичних послуг. Встановлено, що вивчення вітчизняного ринку логістичних послуг та реформ, які відбувалися потрібно для побудови в майбутньому ефективних взаємозв'язків на основі вивчення попереднього набутого досвіду. Проаналізовано законодавство України стосовно ринку логістичних послуг починаючи з 1991 року і по теперішній час. Здійснено класифікацію етапів становлення ринку логістичних послуг, де також визначено ідею логістики, її завдання та проблеми для кожного історичного періоду. Встановлено, що на першому етапі створення ринку логістичних послуг в Україні основним його завданням було визначення прав, обов'язків і відповідальності сторін. Відзначено, що з прийняттям курсу на розбудову соціальної держави та усвідомленні необхідності побудови ринкової економіки запанувало розуміння того, що необхідно прийняти ряд нормативно-правових документів, які регулюють діяльність на ринку логістичних послуг. Системний підхід дозволить забезпечити прийняття нової парадигми розвитку ринку логістичних послуг спрямованої на економію витрат. Доведено, що в основу розвитку ринку логістичних послуг повинно бути покладено принципи інформованості, прозорості, отримання кваліфікованої консультації, зручності тощо.

Ключові слова: логістичні послуги, транспортний потік, логістика, транспортно-логістичний центр.

Таб. 1. Літ. 10.

Наталья Ю. Кырлык
ИСТОРИЯ СТАНОВЛЕНИЯ РЫНКА ЛОГИСТИЧЕСКИХ УСЛУГ
В УКРАИНЕ

В статье рассмотрен исторический процесс становления рынка логистических услуг в Украине. Сейчас рынок логистических услуг - это один из наиболее развитых рынков национального хозяйства, на котором сконцентрировано огромное количество производителей, продавцов, поставщиков и пользователей услуг посреднических предприятий, в том числе услуг страховых компаний и финансово-кредитных учреждений. Это сложный и многогранный процесс, который не ограничивается сферой применения, а также включает в себя функциональные возможности и стратегические ориентиры. Проведено исследование особенностей и возможностей отечественного рынка логистических услуг. Установлено, что изучение отечественного рынка логистических услуг реформ, которые происходили нужно для построения в будущем эффективных взаимосвязей на основе изучения предыдущего приобретенного опыта. Проанализировано законодательство Украины о рынке логистических услуг с 1991 года и до настоящего времени. Осуществлена классификация этапов становления рынка логистических услуг, где также определено идею логистики, ее задачи и проблемы для каждого исторического периода. Установлено, что на первом этапе создания рынка логистических услуг в Украине основной его задачей было определение прав, обязанностей и ответственности сторон. Отмечено, что с принятием курса на развитие социального государства и осознании необходимости построения рыночной экономики воцарилось понимание того, что необходимо принять ряд нормативно-правовых документов, регулирующих деятельность на рынке логистических услуг. Системный подход позволит обеспечить принятие новой парадигмы развития рынка логистических услуг направленной на экономию затрат. Доказано, что в основу развития рынка логистических услуг должны быть положены принципы информированности, прозрачности, получения квалифицированной консультации, удобства и тому подобное.

Ключевые слова: логистические услуги, транспортный поток, логистика, транспортно-логистический центр.

Natalya Yu. Kyrlyk
**HISTORY OF FORMATION OF THE MARKET OF LOGISTICS SERVICES
IN UKRAINE**

The article considers the historical process of formation of the logistics services market in Ukraine. Currently, the market of logistics services is one of the most developed markets of the national economy, which concentrates a huge number of producers, sellers, providers and users of services of intermediary enterprises, including the services of insurance companies and financial institutions. It is a complex and multifaceted process that is not limited in scope, but also includes functionality and strategic guidelines. A study of the features and capabilities of the domestic market of logistics services. It is established that the study of the domestic market of logistics services and the reforms that have taken place are needed to build effective relationships in the future based on the study of previous experience. The legislation of Ukraine concerning the market of logistic services since 1991 and till now is analyzed. The classification of stages of formation of the market of logistics services is carried out, where also the idea of logistics, its tasks and problems for each historical period is defined. It is established that at the first stage of creation of the market of logistic services in Ukraine its main task was definition of the rights, duties and responsibility of the parties. It is noted that with the adoption of a course on the development of the welfare state and awareness of the need to build a market economy, there was an understanding that it is necessary to adopt a number of legal documents governing the market of logistics services. A systematic approach will ensure the adoption of a new paradigm for the development of the logistics services market aimed at cost savings. It is proved that the development of the market of logistics services should be based on the principles of information, transparency, obtaining qualified advice, convenience, etc.

Keywords: logistics services, transport flow, logistics, transport and logistics center.

Постановка проблеми. Невід'ємною та стратегічно важливою частиною національної економіки є ринок логістичних послуг. Ринок логістичних послуг у сучасних умовах – це один з найбільш розвинених ринків національного господарства, на якому сконцентрована величезна кількість виробників, продавців, надавачів та користувачів послуг посередницьких підприємств, в тому числі послуг страхових компаній та фінансово-кредитних установ. Ринок логістичних послуг відрізняється постійною і жорсткою конкуренцією, адже будучи, з одного боку, великим споживачем матеріальних, трудових та фінансових ресурсів, а з іншого – одним з основних надавачів транспортно-логістичних послуг, відіграє важливу роль у розвитку суспільного виробництва й економіки країни в цілому.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Сутність та концептуальні основи становлення та функціонування ринку логістичних послуг досліджують вітчизняні вчені, серед яких варто виділити І.Горбась [6], О.Горбенко [7], А. Кальченко [8], Т.В.Наконечна [9], Н. Чорнописька [10] та інші.

Невирішена раніше частина загальної проблеми полягає в тому, що незважаючи на достатню дослідженість вітчизняного ринку логістичних послуг виникає необхідність дослідження питання визначення етапів його становлення. Вивчення вітчизняного ринку логістичних послуг та реформ, які відбувалися потрібно для побудови в майбутньому ефективних взаємозв'язків на основі вивчення попереднього набутого досвіду.

Мета дослідження даної статті є дослідження історії становлення та розвитку вітчизняного ринку логістичних послуг.

Основні результати дослідження. Логістика як наука виникла на початку XIX століття. Процес еволюції супроводжувався певними історичними, економічними, соціальними та технічними змінами, які і стали причиною її стрімкого розвитку.

В тому вигляді, як сьогодні ми знаємо логістику, то вона сформувалася під час організації військового забезпечення в часи другої світової війни. Саме потреба швидко та ефективно організувати переміщення військових сил та засобів (людей, техніки, палива, медикаментів тощо) призвела до її становлення та формування.

Зазвичай під логістикою розуміють «механізм досягнення компромісу між виконанням зобов'язань і необхідними для цього витратами. Вона є процесом планування, контролю та керування формуванням матеріального потоку, його складуванням та інтегрованою інформацією від місця виготовлення до місця споживання з метою пристосування до потреб споживача» [8, с.237]. Відомий фахівець з дослідження термінологічного апарату О.В. Горбенко зазначає, що поняття «логістика» та «управління ланцюгами постачань» часто ототожнюються. Справа в тому, що ці обидва поняття певною мірою пов'язані з процесом перетворення матеріальних ресурсів і суміжних з ним процесів. Таким чином О.В. Горбенко визначає об'єктом логістики потоки матеріальних ресурсів.[7, с.422].

Отже, дефініція «логістика» повинна включати в себе всі напрями підходів до визначення для того, щоб більш точно виражати сутність цього явища. Адже це складний і багатогранний процес, який не обмежується сферою застосування, а також включає в себе функціональні можливості та стратегічні орієнтири.

У своєму розвитку логістика та ринок логістичних послуг пройшли декілька етапів. Точкою відліку в становленні термінів «логістика» та «ринок логістичних послуг» незалежної України можна вважати прийняття 20 жовтня 1999 року Закону України «Про транзит вантажів» та 1 липня 2004 року Закону України «Про транспортно-експедиторну діяльність». Ринок логістичних послуг змінювався тому науковці часто не роблять різниці між етапами їхнього розвитку. Вітчизняні автори більше уваги приділяють термінологічному трактуванню, не розглядаючи класифікації етапів його становлення. Вважаємо необхідним представити власне бачення цього процесу (табл. 1.).

Таблиця 1.

**Етапи становлення ринку логістичних послуг з початку становлення незалежності
України**

Відправна точка етапу	Ідея логістики	Завдання логістики	Проблеми
I етап: 1991-1997 роки			
Закон України «Про затвердження Правил перевезень вантажів автомобільним транспортом в Україні» 14 жовтня 1997 року	Визначають права, обов'язки і відповідальність власників автомобільного транспорту - Перевізників та вантажовідправників і вантажоодержувачів - Замовників	<ol style="list-style-type: none"> 1. Загальні відомості про вантажі 2. Правила укладення договорів 3. Страхування вантажів 4. Правила упакування вантажів 5. Правила визначення маси вантажів 6. Правила маркування вантажів 7. Правила вантаження та розвантаження вантажів 8. Правила пломбування вантажів 9. Правила приймання вантажів для перевезення 10. Правила оформлення документів на перевезення 11. Правила транспортування вантажів 12. Правила здачі вантажів 13. Розрахунки та перевезення 14. Правила складання актів 15. Правила пред'явлення і розгляду претензій 16-29. Правила перевезення різного роду вантажів 	Відсутність визначення засад організації та здійснення транзиту вантажів авіаційним, автомобільним, залізничним, морським і річковим транспортом через територію України
II етап: 1997-1999 роки			
Закон України «Про транзит вантажів» 14 жовтня 1997 року	Визначення засад організації та здійснення транзиту вантажів авіаційним, автомобільним, залізничним, морським і річковим транспортом через територію України	<ol style="list-style-type: none"> 1. Свобода транзиту вантажів 2. Маршрути та способи транзиту вантажів 3. Транзитні вантажі 4. Документація транзиту вантажів 5. Транзитні послуги 6. Тарифи і розрахунки при транзиті вантажів 7. Контроль транзитних вантажів 8. Регулювання та координація діяльності в сфері транзиту вантажів 9. Відповідальність за порушення законодавства про транзит вантажів 	Відсутність погодження умов проведення контролю вантажів на кордонах

III етап: 1999-2004 роки			
Указ Президента України про приєднання до Міжнародної Конвенції «Про узгодження умов проведення контролю вантажів на кордонах» від 04 липня 2002 року	Полегшення міжнародного перевезення вантажів, скорочення вимог щодо дотримання формальностей, а також видів і тривалості контролю, зокрема шляхом національної і міжнародної координації процедур контролю та методів їх застосування.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Погодження процедур 2. Транзит 3. Погодження митного контролю та інших видів контролю 4. Медико-санітарний контроль 5. Ветеринарний контроль 6. Фіто санітарний контроль 7. Контроль відповідності технічним стандартам 8. Контроль якості 	Відсутність визначення правових та організаційних засад транспортно-експедиторської діяльності в Україні
IV етап: 2004 - 2012 роки			
Закон України «Про транспортно-експедиторську діяльність» 14 жовтня 1997 року	Визначено правові та організаційні засади транспортно-експедиторської діяльності в Україні і спрямований на створення умов для її розвитку та вдосконалення	<ol style="list-style-type: none"> 1. Засади діяльності експедитора 2. Об'єднання експедиторів 3. Державне регулювання транспортно-експедиторської діяльності 4. Державна підтримка транспортно-експедиторської діяльності 5. Види транспортно-експедиторських послуг 6. Договір транспортного експедирування та його виконання 7. Права експедитора та клієнта 8. Обов'язки експедитора 9. Обов'язки клієнта 10. Страхування при транспортно-експедиторській діяльності 11. Відповідальність експедитора та клієнта 12. Спори у транспортно-експедиторській діяльності 	Відсутність загальних умов перевезення пасажирів і багажу повітряним транспортом, забезпечення безпеки польотів та якості обслуговування
V етап: 2012 - 2018 роки			
Наказ Міністерства інфраструктури України «Про затвердження Правил повітряних перевезень пасажирів і багажу» від 30 листопада 2012 року (втрапив чинність)	Встановлення загальних умов перевезення пасажирів і багажу повітряним транспортом, забезпечення безпеки польотів та якості обслуговування	<ol style="list-style-type: none"> 1. Загальні умови перевезення 2. Забезпечення якості перевезень пасажирів і багажу 3. Квиток 4. Тарифи і збори 5. Бронювання перевезення пасажирів, багажу 6. Обслуговування пасажирів 7. Багаж 8. Розклад руху 9. Домовленості перевізників 	Відсутність законодавства про мультимодальні перевезення

При характеристиці кожного з етапів слід більше уваги приділяти не лише змінам у законодавстві взагалі, а й розглядати стратегії розвитку на кожному етапі.

На першому етапі створення ринку логістичних послуг в Україні основним його завданням було визначення прав, обов'язків і відповідальності власників автомобільного транспорту (перевізників та вантажовідправників) і вантажоодержувачів (замовників). Це був період започаткування ринку логістичних послуг, котрий потребував визначення основоположних взаємовідносин між усіма задіяними стейкхолдерами. Наступні етапи були підпорядковані завданню становлення ринку логістичних послуг та його вдосконалення. З прийняттям курсу на розбудову соціальної держави та усвідомленні необхідності побудови ринкової економіки запанувало розуміння того, що необхідно прийняти ряд нормативно-правових документів щодо:

- погодження умов проведення контролю вантажів на кордонах;
- визначення правових та організаційних засад транспортно-експедиторської діяльності в Україні;
- загальних умов перевезення пасажирів і багажу повітряним транспортом, забезпечення безпеки польотів та якості обслуговування.

Сучасний етап становлення ринку логістичних послуг спрямований на створення законодавства про мультимодальні перевезення.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Таким чином, проведене наукове дослідження дає підставу зробити такі висновки. Вивчення етапів становлення ринку логістичних послуг та дослідження послідовності здійснюваних реформ потребують прийняття нової парадигми розвитку спрямованої на економію витрат. Важливим напрямом має стати контрактна логістика, в основу чого повинно бути покладено принципи інформованості, прозорості, отримання кваліфікованої консультації, зручності тощо.

1. Закон України «Про затвердження Правил перевезень вантажів автомобільним транспортом в Україні» 14 жовтня 1997 року. Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0128-98#Text>

2. Закон України «Про транзит вантажів» 14 жовтня 1997 року Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1172-14#Text>

3. Указ Президента України про приєднання до Міжнародної Конвенції «Про узгодження умов проведення контролю вантажів на кордонах» від 04 липня 2002 року Електронний ресурс. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_267#Text

4. Закон України «Про транспортно-експедиторську діяльність» 14 жовтня 1997 року Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1955-15#Text>

5. Наказ Міністерства інфраструктури України «Про затвердження Правил повітряних перевезень пасажирів і багажу» від 30 листопада 2012 року Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z2219-12#Text> (втратив чинність)

6. Горбась І. М.; Федоренко М. А. Стан розвитку ринку логістичних послуг в Україні. Пріоритети сучасної науки (частина I): матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції м. Київ, 19-20 листопада 2019 року.–Київ: МЦНІД, 2019.–72 с., 21.
7. Горбенко О. В. Термінологічний апарат вітчизняної логістики / О. В. Горбенко // Управління проектами, системний аналіз і логістика. – К.: НТУ. – 2012. – Вип. 10. – С. 420-427.
8. Кальченко А.Г. Логістика: Навч. посіб. – К.: КНЕУ, 2011. – 284 с.
9. Наконечна, Т. В. Особливості розвитку ринку логістичних послуг в Україні / Т. В. Наконечна, Н. Т. Гринів, Т. Б. Данилович // Науковий вісник Ужгородського національного університету : серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство / голов. ред. М.М. Палінчак. – Ужгород : Гельветика, 2019. – Вип. 24, №Ч.2. – С. 139–144
10. Чернописька Н.В., Болібрux Л.І. Якісні детермінанти вітчизняного ринку логістичних послуг//Проблеми системного підходу в економіці. – 2019. – випуск №5 (73). – с. 166-171.

-
1. Zakon Ukrainy «Pro zatverdzhennia Pravyl perevezen vantazhiv avtomobilnym transportom v Ukraini» 14 zhovtnia 1997 roku. Elektronnyi resurs. – Rezhym dostupu: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0128-98#Text>
 2. Zakon Ukrainy «Pro tranzyt vantazhiv» 14 zhovtnia 1997 roku Elektronnyi resurs. – Rezhym dostupu: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1172-14#Text>
 3. Ukaz Prezidenta Ukrainy pro pryiednannia do Mizhnarodnoi Konventsii «Pro uzghodzhennia umov provedennia kontroliu vantazhiv na kordonakh» vid 04 lypnia 2002 roku Elektronnyi resurs. – Rezhym dostupu: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_267#Text
 4. Zakon Ukrainy «Pro transportno-ekspedytorsku diialnist» 14 zhovtnia 1997 roku Elektronnyi resurs. – Rezhym dostupu: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1955-15#Text>
 5. Nakaz Ministerstva infrastruktury Ukrainy «Pro zatverdzhennia Pravyl povitrianykh perevezen pasazhyriv i bahazhu» vid 30 lystopada 2012 roku Elektronnyi resurs. – Rezhym dostupu: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z2219-12#Text> (vtratyv chynnist)
 6. Horbas I. M.; Fedorenko M. A. Stan rozvytku rynku lohistrychnykh posluh v Ukraini. Priorytety suchasnoi nauky (chastyna I): materialy III Mizhnarodnoi nauково-praktychnoi konferentsii m. Kyiv, 19-20 lystopada 2019 roku.–Kyiv: MTsNiD, 2019.–72 s., 21.
 7. Horbenko O. V. Terminolohichniy aparat vitchyznianoї lohistryky / O. V. Horbenko // Upravlinnia proektamy, systemnyi analiz i lohistryka. – K.: NTU. – 2012. – Vyp. 10. – S. 420-427.
 8. Kalchenko A.H. Lohistryka: Navch. posib. – K.: KNEU, 2011. – 284 s.
 9. Nakonechna, T. V. Osoblyvosti rozvytku rynku lohistrychnykh posluh v Ukraini / T. V. Nakonechna, N. T. Hryniv, T. B. Danylovych // Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnogo universytetu : serii: Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove hospodarstvo / holov. red. M.M. Palinchak. – Uzhhorod : Helvetyka, 2019. – Vyp. 24, №Ch.2. – S. 139–144
 10. Chornopyska N.V., Bolibrux L.I. Yakisni determinanty vitchyznianoho rynku lohistrychnykh posluh//Problemy systemnoho pidkhotu v ekonomitsi. – 2019. – vypusk №5 (73). – s. 166-171.